

15. března 2004

Hlavní vývojové tendence

1. V celoročním pohledu zrychlil HDP ze 2,0 % v roce 2002 na 2,9 % v roce 2003. Vývoj se vyznačoval tendencí k vyvážené skladbě výdajů na hlavní složky poptávky, tj. spotřebu domácností, investice a vývoz. Již třetí rok v řadě dochází k předstihu růstu ekonomického výkonu ČR v porovnání s průměrem zemí Evropské unie a tím i, za jinak stejných podmínek, ke sbližování ekonomických úrovní. V roce 2003 rozdíl v růstu HDP činil 2,2 p. b.
2. Zrychlení růstu ekonomiky negenerovalo růst dovozní náročnosti tak, jako tomu bylo v předchozích periodách vzestupné fáze hospodářského cyklu. Schodek obchodní bilance se v roce 2003 mírně snížil a nevytvářel zvýšené tlaky na růst vnější nerovnováhy. Hodnota vývozu zboží vzrostla v roce 2003 o 9,3 %, což mělo příznivý vliv na ekonomický růst. Nadprůměrnou dynamiku měl vývoz strojů a dopravních prostředků.
3. Rekordně nízká průměrná míra inflace (0,1 %) patřila ke specifickým rysům ekonomického vývoje v roce 2003. Podílel se na ní mimořádný souběh účinků více faktorů, ke kterým patřilo odeznění vlivu nadměrného posílení koruny v předchozím období, pokles efektu regulovaných cen, slabost výkonu ekonomiky EU a atypické výkyvy cen potravin. Cenový vývoj ve 4. čtvrtletí signalizoval obrat k růstu cen ve všech hlavních cenových okruzích, což prokázal výrazný růst spotřebitelských cen v lednu i v únoru 2004 o 2,3 %.
4. Obecná míra nezaměstnanosti i míra registrované nezaměstnanosti v roce 2003 vzrostly. Specifikem vývojového trendu byl vysoký meziroční úbytek počtu zaměstnanců v průmyslu a omezení absorpční schopnosti služeb.
5. Ve vývoji ekonomiky se i nadále projevuje tendence k růstu některých indikátorů vnější i vnitřní nerovnováhy. Deficit běžného účtu platební bilance vzrostl především jako důsledek snížení přebytku bilance služeb a běžných převodů. Růst deficitu státního rozpočtu měl příčiny především strukturální a mimořádné.

Ekonomický výkon souhrnně

• **Zrychlení růstu HDP ve 2. pololetí** Vstup české ekonomiky do roku 2003 byl poznamenán oslabením růstového procesu ve 4. čtvrtletí 2002. Na počátku roku 2003 výkony produkčních odvětví slábly, došlo k útlumu investiční činnosti i k mírnějšímu růstu spotřebitelských výdajů domácností. Postupně však jejich vývoj začal nabírat na síle, což se souhrnně projevilo pozitivně ve 2. pololetí. Růst HDP v 1. čtvrtletí 2003 meziročně ještě mírně zpomalil, avšak postupně více zrychloval. Přírůstek HDP ve 2. pololetí 2003 byl dvojnásobně větší než před rokem, z toho ve 4. čtvrtletí jeho růst patřil k nejrychlejším v posledních osmnácti čtvrtletích neustálého růstu. Rozdíl mezi rychlejším růstem v ČR a pomalejším v EU-15 vedl k posílení ekonomické pozice ČR. Objem HDP na 1 obyvatele ČR za rok 2003 v paritě kupní síly dosáhl 16 523 USD.

• **Strukturální změny byly minimální** HDP v roce 2003 provázely na poptávkové i nabídkové straně strukturální přesuny. Základní výdajová struktura HDP v běžných kupních cenách se zcela mírně změnila v neprospěch výdajů na konečnou spotřebu i na tvorbu hrubého fixního kapitálu a ve prospěch tvorby zásob. Poměr vývozu i dovozu zboží a služeb k HDP se značně zvýšil.

Z výdajových složek nadále k růstu HDP významně přispěla spotřeba domácností, k níž se přidala i tvorba hrubého fixního kapitálu po předchozím výrazném zpomalení

růstu. Negativní vliv čistého vývozu se rovněž mírně snížil, i když nerovnováha mezi tvorbou domácích efektivních zdrojů a domácí realizovanou poptávkou se nepatrně zvětšila. Zdroje k dispozici pro celkové konečné výdaje a jejich užití se zvýšily více než hrubé národní konečné výdaje, jejichž podíl na celkovém užití poklesl. Ze zdrojů tvorby HDP posílil vliv růstu hrubé přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu, dopravy a spojů, pohostinství, ubytování a maloobchodu. O zvýšení HDP rozhodl vývoj produktivity práce při snižujícím se růstu jednotkových pracovních nákladů. Hrubé národní úspory rostly pomaleji než hrubý disponibilní důchod a míra úspor byla nižší. Míra financování hrubého kapitálu z vnějších zdrojů se zvýšila, neboť růst výdajů na její tvorbu se zrychlil.

- **Stejný vliv růstu objemu a cen na vývoj HDP v b. c.**

HDP v roce 2003 dosáhl v běžných cenách výše 2 410,1 mld. Kč, z toho ve 4. čtvrtletí 631,1 mld. Kč, což bylo meziročně více o 134,5 mld. Kč, resp. o 41,7 mld. Kč. Na tento růst HDP (o 5,9 %, resp. o 7,1 %) mělo v roce stejný vliv zvýšení jeho fyzického objemu a úhrnné cenové hladiny, což představuje po několika letech výraznou změnu proporcí, avšak ve 4. čtvrtletí převládal vliv růstu cen (dán vývojem cen zahraničního obchodu). Míra daňového zatížení se nezměnila a zvýšil se objem dotací na produkty. V důsledku toho se hrubá přidaná hodnota (HPH) v základních cenách zvýšila méně než HDP.

Celková produkce zboží a služeb se v roce 2003 zvýšila meziročně méně než na ni spotřebovaný meziprodukt, takže vytvořená hrubá přidaná hodnota rostla ze souhrnných produkčních charakteristik vývoje ekonomiky nejpomaleji (reálně o 2,6 %). Úhrn objemu daní z produktů a dotací na produkty se však zvýšil o poznání rychleji (o 5,5 %). Výsledkem byl růst HDP meziročně reálně o 2,9 %, z toho o 3,1 % ve 4. čtvrtletí. Růst HDP za rok 2003 byl vyšší o 0,9 p. b. než v roce 2002. Zároveň zvýšení HDP ve 4. čtvrtletí 2003 bylo meziročně rychlejší o 1,6 p. b. a o 0,5 p. b., než činil průměr za osmnáct čtvrtletí, v nichž HDP nepřetržitě rostl. Po sezónním očištění se HDP ve 4. čtvrtletí 2003 mezičtvrtletně zvýšil o 0,7 %. Sezónně očištěný HDP byl ve 4. čtvrtletí 2003 meziročně vyšší o 3,2 %.

- **K růstu HDP nejvíce přispěly výdaje na spotřebu domácností**

Nejrychleji rostoucí výdajovou složkou HDP byla spotřeba domácností, která se za rok 2003 meziročně reálně zvýšila o 5,5 %, z toho ve 4. čtvrtletí o 4,6 %, což bylo více o 1,6 p. b., resp. o 0,8 p. b. než před rokem. Její značný pozitivní vliv (3,0 p. b., resp. 2,6 p. b.) na vývoj HDP byl podpořen růstem disponibilních důchodů domácností. Běžné výdaje vlády a neziskových institucí za rok stagnovaly a ve 4. čtvrtletí se zvýšily reálně o 1,5 % a měly nepatrný vliv na HDP. Při růstu celkových výdajů na tvorbu hrubého kapitálu reálně o 4,1 %, resp. o 6,2 %, se rychleji zvýšil ve 4. čtvrtletí objem výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu (4,8 %) s pozitivním vlivem na vývoj HDP 1,9 p. b. Poměr výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu k HDP v běžných cenách meziročně poklesl. Z věcného hlediska se snížil podíl strojů a zařízení na tvorbě hrubého fixního kapitálu, zatímco investiční výdaje do budov a staveb rostly. Tvorba zásob byla meziročně za celý rok vyšší, avšak za 4. čtvrtletí nižší; na vývoj HDP měla pozitivní vliv 0,3 p. b., resp. 0,4 p. b. Negativně na vývoj HDP působil čistý vývoz, přičemž ve 4. čtvrtletí se jeho záporný vliv snížil. Zvětšení záporného čistého vývozu bylo důsledkem předstihu růstu objemu dovozu zboží a služeb před růstem objemu vývozu zboží a služeb s negativním vlivem dovozu za rok 7,5 p. b. a 10,4 p. b. za 4. čtvrtletí a s pozitivním vlivem vývozu 5,9 p. b., resp. 8,3 p. b. Negativní vliv čistého vývozu (1,6 p. b., resp. 2,1 p. b.) byl meziročně nižší, avšak ročně důsledkem značného přírůstku schodku v bilanci služeb.

- **Pokles krytí dovozu vývozem**

Krytí celkového dovozu celkovým vývozem se reálně snížilo, přičemž ve zbožových operacích jen nepatrně a v operacích ve službách výrazně. Byl to důsledek většího poklesu příjmů za služby než výdajů za služby. Dlouhodobý růst krytí schodku zahraničního obchodu zbožím přebytkem obchodu se službami se zastavil již v roce 2002 a v roce 2003 pokračoval trend z 2. pololetí 2002, kdy výdaje za služby byly již vyšší než příjmy za služby. Dovožní náročnost HDP vzrostla. Vnější nerovnováha měřená podílem čistého vývozu na HDP se zvětšila v běžných cenách mírně a reálně značně. Kupní síla vývozu se zvýšila méně než náročnost dovozu na zdroje vyprodukované vývozem, což je výsledek růstu reálných směnných relací a

zhodnocení národní práce na zahraničních trzích.

Hrubý disponibilní národní důchod se zvýšil reálně o 2,5 % a rostl tudíž pomaleji než HDP. Negativní vliv na tento růst měl nejen vývoj čistých prvotních důchodů (záporné saldo s nerezidenty se zvýšilo), nýbrž i vývoj čistých transferů (kladné saldo s nerezidenty značně pokleslo).

- **Větší vliv
vnějšího než
domácího sektoru
na změnu úhrnné
poptávky a nabídky**

Struktura úhrnné poptávky i nabídky se dále změnila ve prospěch vnějšího sektoru ekonomiky, i když ne tak výrazně jako v předchozím období. Objem úhrnné poptávky a nabídky se zvýšil reálně v roce 2003 o 5,2 %, z toho ve 4. čtvrtletí o 6,2 %. Na poptávkové straně tempem růstu 3,9 % se zvýšila domácí realizovaná poptávka a pozitivně působila na úhrn v rozsahu 2,2 p. b.; zbývajících 3,0 p. b. představoval vliv zvýšení vnější poptávky. Na nabídkové straně vzrostl objem domácí efektivní nabídky o 2,7 % s pozitivním vlivem 1,4 p. b. na úhrn. Zbývajících 3,8 p. b. vlivu představoval růst vnější nabídky. Snížilo se krytí úhrnné poptávky domácí efektivní nabídkou o 1,2 p. b. i krytí domácí poptávky domácí nabídkou (o 1,0 p. b.).

- **Rozhodující
vliv produktivity
práce při růstu JPN**

Důchodová struktura HDP se změnila ve prospěch prvotních důchodů pracovníků. Souhrnná produktivita práce se zvýšila v roce 2003 o 3,6 %, z toho ve 4. čtvrtletí o 4,3 % a výlučně přispěla k přírůstku HDP. Rychleji rostoucí prvotní důchody pracovníků na jednu činnou osobu než produktivita práce vedly ke zvýšení jednotkových pracovních nákladů o 3,3 %, resp. o 2,8 %.

- **Míra hrubých
národních úspor
mírně poklesla a
financování tvorby
kapitálu z vnějších
zdrojů vzrostlo**

Nominální objem hrubých národních úspor se zvýšil v roce 2003 o 4,3 %, z toho ve 4. čtvrtletí poklesl o 3,6 %, při nižším růstu hrubého disponibilního důchodu než výdajů na konečnou spotřebu. Míra hrubých národních úspor byla relativně stabilní, dosáhla 22,6 % v poměru k hrubému disponibilnímu důchodu, což meziročně znamená mírný pokles. Negativní vliv měl vývoj čistých prvotních důchodů a čistých běžných transferů, jejichž souhrnné záporné saldo se meziročně zvýšilo a vedlo k nižšímu růstu hrubého disponibilního národního důchodu než HDP. Vyšší růst výdajů na tvorbu hrubého kapitálu než hrubých národních úspor vedl ke zvýšení záporného salda národních běžných transakcí (saldo platebních styků s nerezidenty). Převís míry hrubých investic nad mírou hrubých národních úspor se zvýšil o 0,4 p. b. na 6,8 p. b. v roce 2003. Financování tvorby hrubého kapitálu z vnějších zdrojů vzrostlo z 21,8 % na 23,1 %.

- **Implicitní
deflátor rostl
nepatrně rychleji
než před rokem**

Souhrnná cenová hladina, měřená implicitním deflátorem HDP, se meziročně zvýšila v roce 2003 o 2,9 %, z toho ve 4. čtvrtletí o 3,8 %, což byl celoročně větší růst než před rokem. Z jednotlivých výdajových složek HDP se více zvýšila cenová hladina konečné spotřeby než tvorby hrubého kapitálu. Nejvíce vzrostl deflátor výdajů na kolektivní spotřebu vlády. Na vyšší růst úhrnné cenové hladiny než cen konečné spotřeby a tvorby hrubého kapitálu mělo vliv zvýšení reálných směnných relací, když se zvýšily ceny celkového vývozu o 0,6 % a snížily ceny celkového dovozu o 0,3 %, což pro českou ekonomiku znamenalo značný ekonomický přínos (13,9 mld. Kč). Nezanedbatelný vliv na vývoj cen zahraničního obchodu měly kurzové změny; bez vlivu zhodnocení či znehodnocení CZK vůči měnám, v nichž byl realizován zahraničních obchod, by se meziročně zvýšily ceny vývozu o 0,5 % a ceny dovozu o 0,4 %.

Průmysl, stavebnictví, vybrané služby a zemědělství

- **Značný růst
produkce
základních odvětví**

Objem produkce všech základních odvětví se v roce 2003 s výjimkou zemědělství meziročně značně zvýšil; nejvýrazněji ve stavebnictví, za nímž s velkým odstupem následoval průmysl a posléze vybrané služby. Tempo přírůstku produkce těchto odvětví přesáhlo reálně pět procent a bylo podstatně rychlejší než v roce 2002 (přírůstek by zhruba 3,5násobně vyšší). Mimořádně velkého zrychlení, zejména ve 2. pololetí dosáhlo stavebnictví, když se dostavilo opětovné oživení investiční činnosti, které bylo zdrojem zvýšené stavební konjunktury s dopadem na celou ekonomiku. Výkyvy v měsíčních tempech přírůstku v jednotlivých odvětvích byly

značné a v krajním případě dosáhlo rozpětí mezi nejvyšším a nejnižším meziročním přírůstkem více než 20 p. b. (stavebnictví), což je řídký ekonomický jev. Relativně stabilní bylo měsíční tempo růstu průmyslové produkce.

- **Rozdílný odvětvový vývoj cen a zaměstnanosti**

Kromě rozdílů v meziročních tempech a ve zrychlování růstu produkce se zcela odlišně vyvíjely v základních odvětvích jejich realizační ceny a zaměstnanost. Zatímco ve stavebnictví ke zvýšení nominálního objemu produkce přispěl ve značné míře růst cen (více než pětinou), v průmyslu byl vliv cen minimální (pouze 2,1 %). Kromě toho na vývoj přidané hodnoty ve stavebnictví příznivě působily relace mezi cenami výstupů a cenami vstupů, které poklesly. Ve službách působil růst cen na vývoj nominálního objemu tržeb jednou čtvrtinou. Cenové parity mezi těmito odvětvími se meziročně značně změnily. Rovněž zaměstnanost se vyvíjela zcela odlišně. V průmyslu při značném zvýšení produkce i objemu nových zakázek a zrychlení meziročních temp jejich přírůstku se zrychlil i pokles počtu pracovníků. Ve stavebnictví vyvolalo naopak mimořádné zvýšení a zrychlení růstu produkce i nových zakázek značný růst zaměstnanosti. Zvýšení tržeb ve vybraných službách vedlo k dalšímu růstu počtu pracovníků.

Vývoj produkce průmyslu, stavebnictví a vybraných služeb pozitivně ovlivnil meziroční zrychlení růstu úhrnné hrubé přidané hodnoty, i když náročnost výkonů těchto odvětví na mezispotřebu se zvýšila.

- **Zrychlení růstu produkce průmyslu pokračovalo i ve 4. čtvrtletí**

Český průmysl po neočekávaném a závažném zpomalení růstu v roce 2002 zaznamenal v roce 2003 relativně značné zvýšení objemu tržeb i průmyslové produkce. Již začátek roku ukazoval, že průmyslu se daří a že v dalším období lze očekávat dynamický vývoj. Po výrazném zvýšení a meziročním zrychlení růstu tržeb v 1. čtvrtletí (6,7 % a 5,6 p. b.) nebylo již sice v žádném čtvrtletí dosaženo tak dobrých výsledků a ve 4. čtvrtletí v důsledku stagnace v listopadu se meziročně zvýšil objem tržeb nejméně (4,0 %). Náročnost tržeb z průmyslové činnosti na přímý dovoz se meziročně zvýšila o 7,4 %.

- **Vysoký a stabilní index průmyslové produkce**

Přesto, že vnější podmínky byly pro průmysl v roce 2003 méně příznivé než v roce 2002, růst průmyslové produkce se zvýšil meziročně rychlejším tempem. K jeho růstu o 5,8 % pomohlo zlepšení vnitřních podmínek, k nimž patří uvedení do provozu některých nových výrobních kapacit, další oživení v hutnictví a strojírenství, vstup nových zahraničních investorů a pokračování pozitivních strukturálních změn, což vedlo ke zrychlení růstu produkce pro domácí užití. Ukázalo se, že průmysl je schopen rozšiřovat svou výrobu rychlejším tempem než doposud a zejména při zlepšení vnějších podmínek by jeho expanze byla větší.

Váhově nejvýznamnější odvětví – strojírenství – zvýšilo v roce 2003 průmyslovou produkci o 7,1 %, z toho nejvíce ve 4. čtvrtletí (o 7,5 %). Z jednotlivých hlavních průmyslových seskupení se nejvíce zvýšila výroba výrobků investiční povahy (o 7,6 %, resp. o 6,4 %) a výroba meziproduktů (o 6,0 %, resp. o 6,8 %), jejichž společný podíl představuje necelé dvě třetiny průmyslové výroby. Výroba spotřebního zboží s více než pětinaovým podílem vzrostla pouze o 2,9 %, přičemž výroba zboží dlouhodobé spotřeby poklesla.

- **Růst tržeb značně zrychlil**

Ke zvýšení tržeb z průmyslové činnosti v podnicích s 20 a více zaměstnanci nejvíce přispěl zpracovatelský průmysl svým meziročním růstem reálně o 5,5 %, z toho ve 4. čtvrtletí o 4,7 %. Předstih růstu tržeb z přímého vývozu v průmyslu celkem před celkovými tržbami z průmyslové činnosti byl v roce 2003 podstatně menší (o 9,6 p. b.) než v roce 2002. Rovněž značně se zpomalil předstih růstu tržeb podniků pod zahraniční kontrolou před tržbami z průmyslové činnosti (o 3,9 p. b.). Tržby firem se zahraniční kapitálovou účastí mají sice nadále rozhodující vliv na vývoj průmyslu, avšak růst tržeb z tuzemských dodávek a domácích podniků byl podstatně rychlejší než v roce 2002.

- **Pokračoval pokles zaměstnanosti**

Celkový průměrný evidenční počet zaměstnanců byl v roce 2003 meziročně nižší o 28,6 tis., tj. o 2,5 %. Pokles se v průběhu roku zrychloval, avšak ve 4. čtvrtletí byl meziročně menší.

- **Poměr mezd k tržbám se snížil**

Úhrn mezd v průmyslových podnicích se v roce 2003 meziročně zvýšil o 3,2 %; jejich poměr k nominálnímu objemu tržeb se snížil a na jednotku realizovaných tržeb bylo vyplaceno méně mezd o 2,3 %. Průměrná měsíční nominální mzda 16 308 Kč meziročně byla vyšší o 5,7 %, z toho ve 4. čtvrtletí vzrostla nejrychleji (o 7,4 %). Značná mzdová diferenciace v podnicích zpracovatelského průmyslu se v roce 2003 ještě zvětšila a rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší úrovní mzdy v subsekcích představoval měsíčně 14 106 Kč. Rozdíl mezi nejvyšším a nejnižším meziročním tempem jejich přírůstků byl rovněž značný.
- **Značný růst produktivity práce a pokles jednotkových mzdových nákladů**

Produktivita práce v průmyslových podnicích (tržby z průmyslové činnosti v běžných cenách na jednoho pracovníka) v roce 2003 byla v roce 2003 meziročně vyšší o 8,1 %. Rychlejší růst produktivity práce než průměrné mzdy vedl k poklesu jednotkových mzdových nákladů. Úroveň produktivity práce a její meziroční změny vyjádřené reálně byly výrazně rozdílné v členění podle sekcí a hlavních průmyslových seskupení, což se odrazilo rovněž ve změně jednotkových mzdových nákladů.
- **Růst zakázkového krytí tržeb**

Průmyslové podniky uzavřely v roce 2003 nové zakázky za 1 104,7 mld. Kč, z toho ze zahraničí za 689,8 mld. Kč, což bylo meziročně více o 8,1 %, resp. o 8,8 %. Zakázkové krytí celkových tržeb z průmyslové činnosti se tak zvýšilo o 2,3 %, přičemž krytí tržeb z přímého vývozu novými zakázkami ze zahraničí bylo sice o třetinu vyšší, avšak vzrostlo pouze o 1,1 %.

V lednu 2004 růst průmyslu pokračoval středně rychlými tempy; meziročně se zvýšila produkce o 3,8 % a tržby z průmyslové činnosti reálně o 2,0 %, přičemž rychleji rostly tržby z přímého vývozu (o 5,7 %). Při pomalejším růstu produktivity práce (4,6 %) než průměrných mezd pracovníků se zvýšily jednotkové mzdové náklady.
- **Mimořádně rychlý růst stavebních prací**

České stavebnictví se dostalo v roce 2003 do prosperity a z hlediska růstu ekonomické výkonnosti bylo mimořádně úspěšné. Po pomalém startu a obtížném začátku roku, kdy se produkce snižovala (v 1. čtvrtletí o 0,7 %), došlo postupně k nevidaně vysokému růstu s vrcholem ve 3. čtvrtletí (o 16,3 %) a k jeho značnému meziročnímu zrychlení. V jednotlivých měsících docházelo k prudkému střídání pomalých a rychlých temp přírůstku. V roce 2003 objem stavebních prací meziročně byl vyšší reálně o 8,9 %, když zrychlení představovalo značných 6,4 p. b.

V závislosti na stavebních zakázkách, na způsobu financování staveb, na kapacitě podniků, na technologických mezerách a na dalších okolnostech byl v jednotlivých segmentech stavebního trhu a ve velikostní struktuře podniků růst stavební produkce značně rozdílný. Nadále zaostával růst objemu stavebních prací vykonaných vlastními pracovníky (o 1,5 p. b.) za růstem stavebních prací podle dodavatelských smluv, čehož důvodem může být skutečnost, že velké firmy získávají za výhodných podmínek stavební zakázky, které nezvládnou a posléze si na jejich realizaci najímají menší firmy.

Stavební práce podle dodavatelských smluv v podnicích s 20 a více zaměstnanci (větší firmy) rostly nepatrně rychleji než stavební výroba v malých firmách s počtem do 19 zaměstnanců (o 8,6 %). Ve větších firmách se stavební práce v tuzemsku zvýšily (o 9,2 %), zatímco v zahraničí mírně poklesly (o 1,4 %), přičemž zároveň vzrostl více objem prací na opravách a údržbě (14,7 %) než na nové výstavbě, rekonstrukci a modernizaci (8,3 %). Z hlediska organizační struktury byl meziroční přírůstek stavební výroby 1,9násobně vyšší v podnicích inženýrského stavitelství (13,0 %) než v podnicích pozemního stavitelství (6,8 %).
- **Rychlejší růst produktivity práce než průměrných mezd**

Počet zaměstnanců ve větších firmách za rok 2003 se meziročně zvýšil o 1,2 %. Průměrná měsíční mzda 16 982 Kč meziročně vzrostla o 6,1 %. Produktivita práce meziročně vzrostla o 7,7 %, takže jednotkové mzdové náklady poklesly o 1,5 %. Tento příznivý vývoj byl ve srovnání s rokem 2002 značně lepší (o 7,2 p. b.).
- **Růst stavebních povolení i orientačních cen staveb**

Stavební úřady v roce 2003 vydaly 149 339 stavebních povolení, což bylo meziročně více o 6,0 %, přičemž jejich počet rostl podstatně rychleji pro novou výstavbu než pro změny dokončených staveb (o 11,3 %, resp. o 1,8 %). Ještě výraznější byl rozdíl mezi jejich růstem pro bytové budovy (o 13,0 %) a poklesem pro nebytové budovy

(o 2,1 %). Orientační hodnota nově povolených staveb 286,2 mld. Kč byla meziročně vyšší o 18,2 %, přičemž vyšší orientační cenová úroveň těchto staveb o 11,5 % je výsledkem nižšího růstu cen nové výstavby (6,7 %) a vyššího růstu cen změny dokončených staveb (14,9 %). Významnou úlohu hraje přitom povolení výstavby velkých staveb dopravní infrastruktury a u staveb bytových budov příznivá situace na trhu hypoték i stavebního spoření.

- **Zásoby stavebních prací stále rostou**

Nominální objem nově navržených stavebních zakázek v tuzemsku stavebními podniky s 20 a více zaměstnanci v roce 2003 ve výši 228,1 mld. Kč byl meziročně větší o 21,9 mld. Kč, tj. o 10,6 %. Z této změny vyplývá, že v průběhu roku 2003 bylo realizováno zakázek za 206,3 mld. Kč (příp. včetně storna), což je více o 9,9 % než v roce 2002. Toto zvýšení realizovaných zakázek bylo nižší než činil růst stavebních prací v nominálním vyjádření. Vzhledem k tomu, že počet smluvně uzavřených zakázek se mírně snížil, tak průměrná cena zakázky vzrostla o 10,8 %. Stav zakázek koncem roku 2003 v tuzemsku a v zahraničí představoval zásobu dosud neprovedených stavebních prací za 158,5 mld. Kč, což bylo více o 16,1 % než na konci roku 2002 a představuje široký prostor pro další rozvoj stavebnictví.

Stavebnictví na počátku roku 2004 navázalo na vysoké růstové výkony z 2. pololetí 2003. V lednu 2004 vzrostla meziročně stavební výroba reálně o značných 15,0 %, což představuje mimořádné zrychlení. Ve větších podnicích přírůstků výroby 14,7 % bylo dosaženo zvýšením produktivity práce o 12,3 % při růstu průměrných mezd o 4,8 %, což vedlo k poklesu jednotkových mzdových nákladů o 6,7 %.

- **Meziroční zrychlení růstu tržeb vybraných služeb; nejrychleji rostly ve spojkách**

Objem tržeb podniků poskytujících vybrané služby v roce 2003 se meziročně zvýšil reálně o 4,6 % a zrychlení růstu představovalo značných 3,8 p. b. Na nominálním zvýšení tržeb vybraných služeb (maloobchod, pohostinství a ubytování, doprava a spoje, zpracování dat, služby pro podniky a ostatní tržní služby) se z více než čtyř pětín (81 %) podílel růst fyzického objemu; zbývající pětinu představoval růst cenové hladiny. V jednotlivých čtvrtletích a odvětvích byl růst značně rozkolísaný. Po mírném zvýšení celkových tržeb v 1. čtvrtletí (1,9 %) tempo přírůstku zrychlovalo do 3. čtvrtletí (7,0 %), aby posléze zpomalilo na 5,0 % ve 4. čtvrtletí. Objemově největší podíl ve vybraných službách má maloobchod celkem (více než dvě pětiny), jehož tržby se zvýšily v roce 2003 reálně o 4,8 %, což znamenalo meziroční zrychlení o 2,3 p. b. Z nich tržby nejrychleji rostly v motoristickém segmentu (7,2 %), za nímž následoval maloobchod (4,0 %) silně povzbuzován mohutnou reklamou, splátkovým prodejem a cenovým vývojem i ochotou domácností utrácet v souladu s růstem kupní síly obyvatelstva. Nejpomalejší růst mělo pohostinství a ubytování (1,9 %) i přes příznivé vnitřní a vnější podmínky. Tržby v podnicích dopravy a spojů, které mají třetinový podíl, se zvýšily reálně o 6,3 %, což představovalo značné meziroční zrychlení (7,0 p. b.) Největší vliv na jejich celoroční růst měl vývoj ve 3. čtvrtletí (8,4 %, resp. 10,3 p. b.). Rychleji rostly tržby spojů (7,1 %) než dopravy. Zbývající tržní služby byly svým ročním zvýšením o 2,2 % nejpomalejší, avšak s vysokým tempem přírůstku ve 4. čtvrtletí a velkým zrychlení růstu (9,6 p. b.)

- **Zaostávání růstu produktivity práce za růstem mezd**

V podnicích poskytujících vybrané služby vzrostl v roce 2003 počet pracovníků o 3,3 % a jejich výkonnost měřená objemem tržeb se zvýšila o 1,3 %, což po poklesu v roce 2002 znamenalo značné zrychlení. Průměrná měsíční mzda 14 257 Kč byla meziročně vyšší o 3,7 %, takže jednotkové pracovní náklady vzrostly o 2,4 %.

- **Pokles zemědělské produkce, z toho výrazně rostlinné**

Produkce zemědělství se v roce 2003 meziročně snížila reálně o 5,4 %, z toho rostlinná o značných 13,3 %, přičemž živočišná produkce vzrostla o 2,4 %. Objem tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb byl reálně nižší o 5,5 % a při poklesu počtu zaměstnanců o 5,7 % jen mírně vzrostla jejich produktivita práce. Průměrné měsíční mzdy zaměstnanců se zvýšily o 2,2 % a růst jednotkových mzdových nákladů o 2,0 % byl o 3,8 p. b. větší než v roce 2002.

Vnější ekonomické vztahy

- **Deficit obchodní bilance dosáhl v roce 2003 téměř stejný výsledek jako v roce předchozím**

I přes tradiční propad obchodní bilance v posledním měsíci roku 2003 o téměř 20 mld. Kč dosáhl úhrnný roční schodek 69,4 mld. Kč, což je obdobná výše jako v roce 2002. Nenaplnilo se tak obvyklé vývojové schéma, že se zrychlením výkonu ekonomiky vzrůstá i dovozní náročnost, respektive záporné saldo zahraničního obchodu. Pozitivní vliv na tento výsledek měly především příznivé směnné relace, které dosáhly 101,1, oživení světového a evropského obchodu doprovázeného příznivou konstelací kurzového vývoje. V porovnání s rokem 2002 koruna v roce 2003 v průměru oslabila vůči EUR o 3,2 % a to pomohlo zlepšit výsledky vývozu do EU. Na druhé straně koruna posílila vůči USD v průměru o 16,0 %, což mělo pozitivní příspěvek zejména na výši dovozních výdajů za minerální paliva.

- **Dynamika vývozu ve 4. čtvrtletí vůči 3. čtvrtletí mírně oslabila, ale zachovala dvoucifernou hodnotu**

Vývoz vzrostl v roce 2003 o 9,3 % a na celkovém růstu obrátu se podílel více než polovinou. Nadprůměrně vzrostl vývoz strojů a dopravních prostředků (o 10,4 %). Došlo ke zhoršení aktivního salda zahraničního obchodu s průmyslovým a spotřebním zbožím (téměř o 1 mld. Kč) a dále se prohloubil schodek u chemikálií, a to o 10,2 mld. Kč. Předstih růstu vývozu před růstem dovozu u zemědělských a potravinářských surovin a výrobků se promítl do mírného snížení pasivního salda s těmito výrobky. Vývoz po aktivním zušlechtění i dovoz k aktivnímu zušlechtění vzrostly nevýznamně, což vedlo ke snížení podílu zušlechťovacího styku na celkovém vývozu z 29,2 % na 26,9 %. Celkový růst vývozu pozitivně ovlivnila nadprůměrná dynamika vývozu do vyspělých tržních ekonomik (růst o 10,2 %), na čemž se podílel výhradně přírůstek vývozu do EU (11,6 %).

- **Nabídka deviz a poptávka po devizách se mírně snížily**

Kreditními a debetními operacemi na jednotlivých účtech platební bilance byl v roce 2003 vytvořen objem 1 900,9 mld. Kč devizové nabídky a poptávky, který meziročně byl nepatrně nižší (o 16,5 mld. Kč, tj. 0,9 %). V poměru k nominálnímu objemu HDP představovaly pohledávky a dluhy 78,9 %, což ve srovnání s rokem 2002 znamenalo snížení o 5,4 p. b. Struktura úhrnu pohledávek a dluhů se meziročně značně změnila. Na nabídkové straně se zvýšil podíl vývozu zboží a služeb (ze 77,5 % na 83,7 %) i dovozu důchodů a transferů (z 5,9 % na 6,4 %) a snížil podíl dovozu kapitálu (ze 16,3 % na 9,6 %). Na poptávkové straně vzrostl podíl dovozu zboží a služeb (z 80,1 % na 86,7 %) i vývozu důchodů a transferů (z 10,5 % na 11,7 %) a značně poklesl vývoz kapitálu a změny devizových rezerv.

- **Značný pokles úhrnu zůstatků na účtech PB**

Úhrn zůstatků na účtech platební bilance 6,6 mld. Kč v roce 2003 byl meziročně nižší o značných 204,7 mld. Kč, což nejvíce ovlivnilo snížení přebytku na finančním účtu. Z jednotlivých časových úseků měl na tento vývoj největší negativní vliv pokles přebytku finančního účtu ve 2. čtvrtletí (o 162,1 mld. Kč), zatímco ve 4. čtvrtletí došlo ke zvýšení přebytku o 37,0 mld. Kč. Na meziroční pokles úhrnu zůstatků za rok 2003 působil negativně rovněž schodek běžného účtu, který se zvýšil o 20,8 mld. Kč, z toho v důsledku snížení přebytku v bilanci služeb o 8,6 mld. Kč a přebytku v bilanci běžných převodů o 13,1 mld. Kč. Přbytek finančního účtu byl v roce 2003 nižší o 184,0 mld. Kč, což výlučně ovlivnil značný pokles přímých zahraničních investic. Negativní či pozitivní vliv zbývajících částí finančního účtu byl podstatně menší.

- **Zvýšení schodku běžného účtu a výrazné snížení přebytku finančního účtu**

Schodek běžného účtu 157,2 mld. Kč za rok 2003 ve vztahu k nominálnímu objemu HDP představoval 6,5 %, což bylo meziročně více o 0,5 p. b. Přbytek finančního účtu v poměru k HDP se snížil o značných 8,5 p. b. (z 15,3 % na 6,8 %). Schodek běžného účtu je spojen na jedné straně s růstem spotřebitelských výdajů a poklesem hrubých národních úspor a na druhé straně se strukturálním deficitem veřejných financí. Financování schodku běžného účtu prostřednictvím přebytku finančního účtu se značně snížilo, takže muselo být použito i devizových rezerv. Zatímco v roce 2002 byl přbytek finančního účtu 2,6násobně vyšší než schodek běžného účtu, v roce 2003 se tento poměr výrazně snížil (1,04). Změna devizových rezerv (zvýšení) 216,9 mld. Kč v roce 2002 v poměru k HDP představovala 9,5 %, avšak v roce 2003 již jen 0,5 %. Meziroční změna aktiv a pasiv na finančním účtu zůstala pod vlivem celosvětového oslabení kapitálových trhů.

- **Devizový kurz CZK v průměru za rok vůči EUR oslabil a vůči USD posílil**

Nominální kurz české koruny ve vztahu k euru byl v uplynulých dvou letech v protichůdném pohybu; meziročně CZK vůči EUR v roce 2002 značně posílila a v roce 2003 oslabila. Ve vztahu k USD posílila výrazně v obou letech. V průběhu roku 2003 CZK vůči EUR posilovala v 1. čtvrtletí a v dalších čtvrtletích oslabovala; nejsilnější byla ve 2. čtvrtletí (31,477 CZK za EUR), avšak už začala oslabovat a nejslabší byla ve 3. čtvrtletí (32,167 CZK za EUR), kdy nejvíce oslabila. Celoroční průměrná úroveň 31,844 CZK za EUR představovala meziroční znehodnocení koruny o 3,2 % (v roce 2002 koruna zhodnotila o 10,6 %). CZK vůči USD v průběhu roku 2003 soustavně posilovala; více z počátku roku (v 1. čtvrtletí o 22,9 %) a nejméně ve 3. čtvrtletí (o 7,5 %). Celoroční průměrná úroveň 28,227 CZK za USD představovala meziroční zhodnocení koruny o 16,0 %. Pozoruhodnou skutečností bylo, že kurz české koruny téměř nereagoval na zveřejňování základních ekonomických ukazatelů (např. růst HDP ve 3. čtvrtletí, vývoj obchodní bilance apod.).

- **Mírné znehodnocení CZK podle indexu nominálního efektivního kurzu**

Index nominálního efektivního kurzu CZK 99,6 % za rok 2003 ukazuje na mírné znehodnocení koruny ve srovnání s rokem 2002, přičemž se pohyboval v rozpětí od 103,8 % (v 1. čtvrtletí) po 96,0 % (ve 3. čtvrtletí). V průměru za rok 2003 index reálného efektivního kurzu CZK na bázi spotřebitelských cen 96,5 % se pohyboval v rozpětí od 100,3 % (1. čtvrtletí) po 93,0 % (3. čtvrtletí) a na tento pohyb kromě indexu nominálního efektivního kurzu měl vliv i inflační diferenciál (nižší míra inflace v ČR než v ostatních zemích). Na bázi cen průmyslových výrobců se index reálného efektivního kurzu CZK v roce 2003 vyvíjel obdobně. Na změny úrovně obou indexů měl rovněž vliv rozdíl mezi PPI v ČR a v zahraničí. Indexy svědčí o zvyšování konkurenceschopnosti české ekonomiky.

Cenový vývoj

- **Průměrná míra inflace za celý rok 2003 dosáhla rekordního minima 0,1 %**

Mimořádně nízká inflace patřila ke specifickým rysům ekonomického vývoje v roce 2003. Hladina spotřebitelských cen oscilovala kolem nuly a šest měsíců dokonce meziročně klesala. Rozbor příčin a kontextů vývoje ukázal, že za jeden z hlavních zdrojů atypického vývoje lze považovat postupné odeznění nadměrného posílení koruny v předcházejícím období. Po nafouknutí kurzové bubliny v 1. polovině roku 2002 její efekt v průběhu roku 2003 sice slábl, ale výskyt poklesů dovozních cen i cen průmyslových výrobců dokázal stáhnout do meziročních poklesů řadu zboží a služeb na maloobchodním trhu. Významný vliv na deflační tlaky měly i regulované ceny, u nichž se růst cen snížil z 5,6 % v roce 2002 na 0,6 % v roce 2003. Ceny elektřiny dokonce poklesly o 5 %. Třetím význačným faktorem nízkoinflačního vývoje byla stagnace či nízká výkonnost světové ekonomiky. Nezanedbatelný vliv lze přisoudit i výkyvům cen potravin, jejichž pohyby lze vysvětlit převisy nabídky nad poptávkou, vyskytujícími se v 1. polovině roku zejména na trhu s masem.

- **Cenový vývoj pozitivně ovlivnil spotřebu domácností, negativně investiční poptávku**

Stagnace spotřebitelských cen motivovala obyvatelstvo ke zvýšené spotřebě, která v průběhu roku postupně akcelerovala. Na druhé straně 18 měsíců trvající pokles cen průmyslových výrobců brzdil investiční poptávku, neboť u řady investičních projektů se omezil prostor pro jejich ziskovost. Důsledkem cenového vývoje v ČR bylo generování záporného inflačního diferenciálu vůči vývoji v EU, který v průběhu roku 2003 dosahoval až 2,2 p. b. Proces sbližování cenových hladin tak byl pozastaven.

- **Cenový vývoj ve 4. čtvrtletí signalizoval obrát k růstové tendenci**

Po mírných obousměrných pohybech hladiny spotřebitelských cen v 1.-3. čtvrtletí 2003 došlo ve 4. čtvrtletí k výraznějšímu meziročnímu růstu o 0,8 %. Ten byl ovlivněn zejména obrátem ve vývoji cen potravin, které se od listopadu začaly zvyšovat meziročně o 3 %. K ještě výraznějšímu cenovému růstu došlo na úrovni cen zemědělských výrobků, jež se ve 4. čtvrtletí zvýšily o 4,6 %. Rovněž ceny průmyslových výrobců změnil v posledních dvou měsících roku 2003 vývojový trend a od listopadu začaly meziročně růst. V průměru za 4. čtvrtletí se meziročně zvýšily o 0,4 %.

- ***V prvních měsících roku 2004 se prosadil výrazný vzestup spotřebitelských cen***

V prvních měsících roku 2004 se prosadil očekávaný růst spotřebitelských cen. V meziročním porovnání rostly spotřebitelské ceny v lednu o 2,3 %. Z poloviny byl růst spotřebitelských cen ovlivněn změnami regulovaných cen a DPH. V únoru meziroční inflace dosáhla rovněž 2,3 % a potvrdil se tak zvrát v kladný inflační diferencíál vůči EU.

Zaměstnanost, nezaměstnanost a mzdy

- ***Obdobnost míry nezaměstnanosti v ČR a průměru za Evropskou unii***

Podle mezinárodní metodiky porovnání míry nezaměstnanosti (metodika ILO) zvýšila se míra nezaměstnanosti v ČR meziročně o 0,8 p. b. a dosáhla ve 4. čtvrtletí 8,1 %. Výsledek je obdobný jako je v zemích EU, kde průměrná nezaměstnanost dosáhla v prosinci 8,0 %, v eurozóně pak 8,8 %, avšak při poměrně značné diferenciaci. Nejnižší nezaměstnanost v rozmezí 3,8 – 4,5 % je v Nizozemsku, Rakousku a Lucembursku. Na druhé straně nejvyšší (v rozmezí 9,5 – 11,2 %) zůstává ve Španělsku, Francii a Německu.

- ***Míra registrované nezaměstnanosti vystoupala na konci roku na 10,3 %, v únoru 2004 na 10,9 %***

Na úřadech práce bylo v prosinci 2003 registrováno 542 tis. nezaměstnaných, což je o 0,6 p. b. více, než tomu bylo v roce 2002. Poměr nezaměstnaných na jedno volné pracovní místo vzrostl na 13,4 osob a signalizuje tak růst nesouladu mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce. Převažující část neumístěných (71,5 %) jsou osoby se základním a středním vzděláním bez maturity. K hlavním příčinám vysoké nezaměstnanosti patří efekty z restrukturalizačního procesu a růst produktivity práce v průmyslu, dále pak nízký růst ekonomického výkonu v Evropské unii. K dalším podpurným faktorům patří vysoké nepřímé náklady práce, silná konkurence na pracovních místech s nízkou kvalifikací ovlivněná zesilující imigrací. K uvolňování pracovních sil v podnikatelském sektoru přispíval i vysoký růst mezd.

- ***Počet zaměstnanců se meziročně snížil o 66 tis. osob***

Největší pokles počtu zaměstnanců proti 4. čtvrtletí 2002 byl v sekundárním sektoru (o 30,8 tis.). Byl ovlivněn především snížením zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, a to zejména v průmyslu textilním, oděvním a v kovodělné výrobě. V sektoru služeb růst zaměstnanosti pokračoval ve veřejné správě, ve zdravotnictví a v oblasti nemovitostí.

Měnový vývoj

- ***Zvýšený příliv peněz do ekonomiky ve 2. pololetí 2003***

Peněžní zásoba koncem roku 2003 dosáhla výše 1 763,3 mld. Kč a jejich meziroční přírůstek 116,0 mld. Kč byl větší 2,3násobně než v roce 2002. Vývoj zásoby peněz v průběhu roku 2003 kolísal od nízkého růstu 2,1 % (květen) po značné přírůstky ke konci roku (7,0 % v prosinci), kdy příliv peněz do ekonomiky zesílil. Tento trend byl zcela opačný než v roce 2002, kdy příliv postupně slábnul a přírůstky se zmenšovaly. Výsledkem v roce 2003 bylo značné zpomalení růstu v 1. čtvrtletí (-7,3 p. b.) a postupné zrychlování od poloviny roku (4. čtvrtletí 3,8 p. b.).

- ***Zvýšení rychlosti obrátu M_2***

Vývojový trend průměrných čtvrtletních a ročních stavů byl dosti odlišný od meziročních změn konečných stavů. Průměrný roční stav 1 678,7 mld. Kč v roce 2003 byl ve srovnání s průměrem předchozího roku vyšší o 68,6 mld. Kč, tj. o 4,3 %, což znamená, že tento růst byl pomalejší než v roce 2002 o 2,4 p. b. V poměru k nominálnímu objemu HDP dosáhl v roce 2003 průměrný stav peněžní zásoby 69,7 %, což meziročně bylo méně o 1,1 p. b. Důchodová rychlost obrátu peněžní zásoby se tak zvýšila o 1,6 % a doba jejího obrátu se zkrátila. Průměrná koruna peněžních zůstatků (M_2) financovala 1,44 Kč výdajů na HDP a jedna a táž peněžní jednotka zprostředkovala více důchodových operací. K obsluze vytvořených zdrojů HDP bylo potřeba v roce 2003 menší množství zásoby peněz než před rokem. Předstih růstu HDP před růstem průměrného stavu M_2 je provázen značnými a protichůdnými strukturálními změnami zdrojů tvorby peněz i druhů peněz v oběhu.

- **Čistá domácí aktiva se zvyšují a zahraniční klesají**

K celkovému meziročnímu přírůstku peněžní zásoby ke konci roku 2003 na straně uvádění peněz do oběhu přispěl výlučně růst čistých domácích aktiv, jejich stav 941,3 mld. Kč se zvýšil o 206,9 mld. Kč (o 28,2 %), přičemž stav čistých zahraničních aktiv 822,0 mld. Kč poklesl o 90,9 mld. Kč (o 10,0 %). Na zvýšení čistých domácích aktiv měl rozhodující vliv růst domácích úvěrů o 18,6 %, avšak i vliv poklesu záporných státních čistých položek nebyl zanedbatelný (10,7 p. b.). Ke snížení čistých zahraničních aktiv došlo převládající mírou v důsledku poklesu aktiv (11,4 p. b.), neboť pokles pasiv působil pozitivně (1,4 p. b.).

- **Značný růst transakčních peněz, v tom netermínovaných vkladů i oběživa, jehož rychlost obrátu poklesla**

Na straně druhů peněz v oběhu rozhodly o meziročním přírůstku peněžní zásoby transakční peníze, jejichž stav 809,5 mld. Kč se zvýšil o 117,2 mld. Kč (o 16,9 %), když stav netransakčních peněz (953,8 mld. Kč) se mírně snížil (o 1,2 mld. Kč). Na přírůstek transakčních peněz mělo vliv ze čtyř pětín zvýšení stavu netermínovaných korunových vkladů na 588,1 mld. Kč a zbyvajících pětinu představuje růst oběživa. Na snížení tempa přírůstku peněz mělo vliv zpomalení růstu netermínovaných korunových vkladů, zatímco růst oběživa dále zrychloval a jeho stav koncem roku 2003 dosáhl výše 221,4 mld. Kč. Průměrný roční stav oběživa 213,5 mld. Kč v roce 2003 byl ve srovnání s průměrem roku 2002 vyšší o 25,0 mld. Kč. Důchodová rychlost obrátu oběživa se meziročně snížila o 6,5 % a doba obrátu se prodloužila. Trend prudkého poklesu celkového stavu quasi peněz z předchozích let se v roce 2003 zastavil, avšak v rozhodující složce – termínované korunové vklady – dále pokračoval včetně přesunu vkladů do netermínovaných. Stav termínovaných korunových vkladů 715,6 mld. Kč koncem roku 2003 byl tak meziročně nižší o 14,0 mld. Kč. K poklesu quasi peněz přispělo rovněž snížení stavu vkladů v cizích měnách. Na druhé straně jedinou rostoucí složkou byly depozitní směnky a ostatní dluhopisy včetně skladových certifikátů, jejichž stav 95,5 mld. Kč se meziročně zvýšil o 15,9 mld. Kč.

- **Snížení úvěrové zadluženosti podniků a mírné zpomalení vysokého růstu úvěrů domácnostem**

Celkové převýšení vkladů nad úvěry meziročně značně pokleslo, avšak jejich vzájemný poměr v sektorovém členění se měnil protichůdně. Finanční pozice podnikového sektoru vůči obchodním bankám se zlepšila a jeho úvěrová zadluženost v roce 2003 meziročně poklesla o 5,7 %, když převis klientských úvěrů nad vklady se snížil. V sektoru domácnosti rostly vklady mírně (4,4 %), avšak prudce – téměř o třetinu – se zvýšil objem klientských úvěrů. Zatímco ke konci roku 2002 v tomto sektoru převýšení vkladů nad úvěry bylo 5,1násobné do konce roku 2003 se snížilo na 4,1násobek. I když ve srovnání s vývojem v roce 2002 mírně zpomalil růst úvěrů domácnostem, tak v průběhu roku 2003 tempo čtvrtletních přírůstků se zvyšovalo.

- **Snížení úrokových sazeb na peněžním trhu**

Rídící úrokové vazby změnila ČNB v průběhu roku 2003 celkem třikrát. Naposledy s platností od 1. srpna 2003 byla nastavena limitní 2T repo sazba na 2 %, lombardní sazba na 3 % a diskontní sazba na 1 %. Sazby na peněžním trhu byly relativně stabilní a pohybovaly se v úzkém pásmu. V průměru za rok 2003 činila nominální úroková sazba z klientských korunových úvěrů 5,31 % a z korunových vkladů 1,43 %, což meziročně znamenalo jejich snížení o 0,92 p. b., resp. o 0,75 p. b. Relativně více však klesly úrokové sazby ze stavu vkladů. Nejnížší byla nominální úroveň sazeb z úvěrů ve 3. čtvrtletí (5,07 %) a z vkladů ve 4. čtvrtletí (1,23 %). Roční úroková marže se jen mírně snížila (ze 4,05 % v roce 2002 na 3,88 % v roce 2003), což znamená, že zisk obchodních bank z podílu mezi nákladovými a výnosovými úroky se meziročně zvýšil.

Úrokové sazby z nově poskytnutých úvěrů v průměru za rok 2003 dosáhly 3,74 % a byly meziročně nižší o 1,06 p. b., což znamená, že poklesly absolutně i relativně více než úrokové sazby ze stavu úvěrů. Reálné úrokové sazby (deflováno implicitním deflátorem HDP) se meziročně snížily ze stavu úvěrů o 1,2 p. b. (na 2,3 % v roce 2003) a ze stavu vkladů o 1,0 p. b., přičemž v roce 2003 byly záporné 1,4 %.

Státní rozpočet

- **Nížejší schodek státního rozpočtu než upravený rozpočtovým opatřením**

Hospodaření státního rozpočtu za rok 2003 podle pokladního plnění skončilo schodkem 109,1 mld. Kč, z toho za 4. čtvrtletí 28,8 mld. Kč; byl to meziročně horší výsledek o značných 63,3 mld. Kč, resp. pouze o 4,5 mld. Kč. Ve srovnání s upraveným rozpočtem byl však celoroční schodek nižší o 22,6 mld. Kč, čehož bylo dosaženo z větší části překročením plánovaných příjmů (13,5 mld. Kč), ale také nesplněním plánovaných výdajů (9,1 mld. Kč). K financování celkového plánovaného schodku státního rozpočtu se předpokládalo v rozhodující míře (95,7 %) vydání státních dluhopisů podle zvláštního předpisu; zbytek měly představovat přijaté dlouhodobé úvěry a změna stavu na účtech státních finančních aktiv. V poměru k nominálnímu objemu HDP za rok 2003 představoval schodek 4,5 %, z toho ve 4. čtvrtletí 4,6 %, což bylo meziročně více o 2,5 p. b., resp. o 0,5 p. b. V upraveném státním rozpočtu na rok 2003 se však počítalo s tím, že tento poměr bude podstatně vyšší (až 5,5 %).

- **Pozitivní vliv daňových příjmů na výsledky hospodaření**

Strukturální změny na příjmové straně státního rozpočtu představovaly značné zvýšení podílu daňových příjmů celkem na všech příjmech a z toho zejména podílu „čistých“ daní (bez pojistného na sociální zabezpečení) na daňových příjmech. Celoroční příjmy 699,6 mld. Kč byly sice nižší než v roce 2002 (o 0,8 %), avšak významného růstu bylo dosaženo v těch položkách, které jsou spjaty s ekonomickými výkony a s výsledky hospodaření nefinančních podniků. V poměru k HDP příjmy meziročně poklesly o 2,5 p. b. (z 31,0 % v roce 2002 na 28,5 % v roce 2003). Daňové příjmy 667,6 mld. Kč byly větší než rozpočtované o 6,6 mld. Kč, avšak značně vyšší než v roce 2002 (o 40,2 mld. Kč). Vysoké rozpočtové plnění i značný růst zaznamenaly daňové příjmy bez pojistného na sociálního zabezpečení. Do růstu inkasa DPH se promítl zvýšený vliv vysokých nákupů domácností z koncem roku, které byly podporované značným čerpáním spotřebitelských úvěrů. Rovněž spotřební daně a daně z příjmů právnických osob dosáhly významného plnění i růstu. Inkaso daní z příjmů fyzických osob meziročně sice výrazně vzrostlo, avšak neplnění rozpočtu bylo značné (2,0 mld. Kč). Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení 272,5 mld. Kč se meziročně zvýšily o 13,9 mld. Kč, avšak o 3,1 mld. Kč nedosáhly plánované výše. Nedaňové a kapitálové příjmy a přijaté dotace (32,1 mld. Kč) meziročně značně poklesly, zároveň výrazně převýšily rozpočtové očekávání.

- **Pokles výdajů na platy zaměstnanců**

Na výdajové straně státního rozpočtu došlo rovněž k významným strukturálním posunům; základní změnu představuje snížení podílů běžných výdajů a zvýšení podílu kapitálových výdajů. V rámci běžných výdajů se struktura změnila ve prospěch neinvestičních transferů veřejným rozpočtům územní úrovně a fondům sociálního a zdravotního pojištění. Naproti tomu značně omezeny byly výdaje na platy zaměstnanců a ostatní platby za provedenou práci. Rovněž podíl sociálních dávek na celkových i na běžných výdajích se snížil. Realizované celoroční výdaje 808,7 mld. Kč byly podstatně vyšší než v roce 2002 (o 7,7 %) a rozhodující vliv měly neinvestiční transfery, úroky za státní dluh a ostatní běžné výdaje, které v souhrnu meziročně vzrostly téměř o třetinu, i když nepřekročily rozpočtovanou částku. Tento výrazný růst ovlivnily všechny mimořádné výdaje hrazené ze státního rozpočtu v celkové výši 23,0 mld. Kč (závazek z arbitrážního sporu s CME, úvěr od EIB na odstraňování povodňových škod, vypořádání se společností Housing and Construction na projekt D 47, platy soudcům na základě rozhodnutí Ústavního soudu a další). Nejvíce se meziročně snížily (o 8,3 mld. Kč, tj. o 9,5 %) výdaje na platy zaměstnanců a ostatní platby za provedení práce (vč. povinného pojistného) a do plnění rozpočtované částky scházelo 1,3 mld. Kč. Výdaje na sociální dávky v rozsahu 306,6 mld. Kč byly ve srovnání se skutečností roku 2002 vyšší o 13,1 mld. Kč, tj. o 4,5 % a o nepatrnou částku nedosáhly rozpočtovaných výdajů (o 0,6 mld. Kč). Kapitálové výdaje 63,3 mld. Kč se meziročně značně zvýšily (o 9,8 mld. Kč, tj. téměř o pětinu) a rostly podstatně rychleji než celková tvorba hrubého fixního kapitálu i než předpokládal státní rozpočet.

Zdroje dat: ČSÚ, MF ČR, ČNB, MPSV; propočty ČSÚ.
Poslední informace této zprávy pocházejí ze dne 11. března 2004.

Tabulka č. 1 Měsíční makroekonomické ukazatele

	Měsíce 2003												2004
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I
Spotřebitelské ceny ¹⁾ , v %, r/r	-0,4	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,4	1,0	1,0	2,3
Spotřebitelské ceny ²⁾ , v %, m/m	0,6	0,2	-0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	-0,2	-0,5	0,1	0,5	0,2	1,8
Ceny průmyslových výrobců ¹⁾ , v %, r/r	-0,8	-0,7	-0,4	-0,7	-0,8	-0,9	-0,6	-0,4	0,0	-0,1	0,4	0,2	1,6
Ceny průmysl. výrobců ²⁾ , v %, m/m	0,0	0,4	0,3	-0,8	-0,3	-0,2	-0,2	0,1	0,4	0,6	0,4	0,9	0,8
Dovoz zboží ¹⁾ , v %, r/r	4,3	6,4	4,1	11,6	-0,1	10,0	15,1	13,9	5,9	10,9	3,4	21,0	-1,0
Vývoz zboží ¹⁾ , v %, r/r	10,1	1,7	8,2	4,8	8,5	8,9	13,8	12,5	9,6	13,5	1,5	21,9	-0,7
Obchodní bilance, v mld. Kč, kumulativně od počátku roku, k. o.	-0,5	-2,5	-4,2	-11,9	-14,2	-17,5	-29,3	-36,3	-35,9	-41,3	-49,6	-69,4	-0,2
Míra registrované nezaměstnanosti ³⁾	10,22	10,20	10,02	9,63	9,44	9,52	9,88	9,97	10,05	9,92	9,90	10,31	10,84
Průmyslová produkce ¹⁾ , v %, r/r	6,4	5,2	7,0	5,6	3,2	6,2	4,8	8,0	5,2	5,2	4,8	8,9	3,8
Stavební práce ¹⁾ , reálně v %, r/r	-2,2	-4,0	2,6	3,3	-0,9	12,1	15,9	18,7	14,5	12,1	13,9	8,6	15,0

¹⁾ meziroční změna

²⁾ změna proti předcházejícímu měsíci

³⁾ podíl počtu nezaměstnaných registrovaných na úřadech práce k úhrnu pracovních sil v %

Tabulka č. 2 Vybrané čtvrtletní makroekonomické ukazatele

		2002				2003			
		1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	1. Q	2. Q	3. Q	4. Q
Hrubý domácí produkt	v mld. Kč, běžné ceny	534,0	582,3	569,9	589,4	556,9	615,1	607,0	631,1
Hrubý domácí produkt	reálně, v %, r/r	2,6	2,1	1,7	1,5	2,5	2,6	3,4	3,1
Konečná spotřeba	reálně, v %, r/r	4,5	4,2	4,3	4,7	4,0	4,4	4,2	3,7
z toho: spotřeba domácností	reálně, v %, r/r	4,1	4,3	3,6	3,8	5,3	5,5	6,7	4,6
Tvorba hrubého kapitálu	reálně, v %, r/r	-5,2	-1,1	6,8	5,4	0,7	6,0	3,4	6,2
z toho: fixního	reálně, v %, r/r	2,3	0,4	0,4	-0,1	1,5	3,1	4,7	4,8
Vývoz zboží a služeb	reálně, v %, r/r	3,7	4,0	2,3	1,2	4,8	4,4	8,5	9,0
Dovoz zboží a služeb	reálně, v %, r/r	1,8	4,3	6,1	4,9	5,0	6,9	8,6	9,5
Čistý vývoz k HDP	v % z běžných cen	0,0	-0,4	-3,1	-5,6	-0,2	-1,5	-2,6	-4,9
Běžný účet k HDP	v % z běžných cen	-4,0	-4,4	-7,9	-7,5	-1,4	-6,0	-7,9	-10,2
Finanční účet k HDP	v % z běžných cen	10,2	31,1	15,4	5,4	6,2	3,1	6,8	10,9